

MAGGIE
O'FARRELL

Portretul
căsătoriei

Traducere din limba engleză și note de
Mariana Piroteală

Notă istorică

În anul 1560, Lucrezia di Cosimo de' Medici, în vârstă de cincisprezece ani, a părăsit Florența ca să-și înceapă viața de femeie căsătorită alături de Alfonso al II-lea d'Este, duce de Ferrara.

Peste mai puțin de un an, Lucrezia avea să moară.

Cauza morții, anunțată oficial, a fost prezentată drept „friguri putrede“, dar s-a zvonit că fusese ucisă de soțul ei.

„Iat-o pe ultima mea ducesă, pictată pe perete,
Arată de parc-ar fi vie.“

Robert Browning, „Ultima mea ducesă“¹

„[...] femeile ținute în frâu de voia, de porunca ori de bunul plac al taților, al mamelor, al fraților sau soților rămân închise cea mai mare parte a vremii în strâmtele hotare ale odăii lor și, stând așa în huzur, pe de-o parte de voie și pe de alta de nevoie, se tot gândesc la câte toate.“

Giovanni Boccaccio, *Decameronul*²

---

1. „That's my last Duchess painted on the wall, / Looking as if she were alive“ („My Last Duchess“).

2. Giovanni Boccaccio, *Decameronul*, volumul 1, traducere de Eta Boeriu, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 5.

Un loc sălbatic și pustiu

Fortezza, în apropiere de Bondeno, 1561

Lucrezia se așază la masa lungă, lustruită și scânteietoare ca luciul apei, pe care ici-colo stau farfurii, cupe întoarse cu gura în jos, o coroniță împletită din crengi de brad. Soțul ei stă și el la masă, nu la locul său obișnuit, în capătul celălalt, ci lângă ea, destul de aproape încât Lucrezia să-și plece capul pe umărul lui, dacă și-ar dori; el despătorește șervețelul, aranjează un cuțit și trage lumânarea spre ei doi, când Lucrezia vede cu o limpezime stranie, de parcă i-ar fi pus cineva în fața ochilor o bucată de sticlă colorată, sau poate i-ar fi luat-o, că are de gând s-o ucidă.

Ea are șaisprezece ani, nu a împlinit nici măcar un an de căsnicie. Au călătorit mare parte din zi, profitând de dramul de lumină pe care îl oferă anotimpul, plecând din Ferrara în zori și pornind călare spre cabana de vânătoare, după cum a numit-o el, departe, în nord-vestul provinciei.

Dar asta nu-i o cabană de vânătoare, voise Lucrezia să spună când au ajuns la destinație: o clădire cu ziduri înalte, din piatră închisă la culoare, mărginită de o parte de pădurea deasă, iar de cealaltă, de un cot șerpuitor al fluviului Po. Ar fi vrut să se răsucescă în șa și să întrebe: „De ce m-ai adus aici?”.

Însă n-a spus nimic, și-a lăsat iapa să-l urmeze pe potecă printre copacii cu crengile lăsate, pe podul cu arcade și în curtea clădirii bizare, fortificate, în formă de stea care, chiar și atunci, i se părea straniu de pustie.

Caii au fost luați de acolo, Lucrezia și-a scos mantia și pălăria îmbibate de apă și el a privit-o în acest timp, stând cu spatele la flăcările din cămin, iar acum le face semn slujitorilor de la țară, din umbrele de la marginea sălii, să se apropie și să le pună mâncare în farfurii, să taie pâinea, să le toarne vin în cupe, și deodată Lucrezia își amintește cuvintele cumnatei ei, rostite într-o șoaptă gătuită: Pe tine va da vina.

Degetele Lucreziei apucă marginea farfuriei. Certitudinea că-i dorește moartea este aproape o prezență alături de ea, ca și când o pasăre de pradă cu pene întunecate i-ar fi coborât pe brațul scaunului.

Acesta e motivul călătoriei neașteptate într-un loc așa de sălbatic și de pustiu. A adus-o aici, în această fortăreață de piatră, ca s-o ucidă.

Uluiala o smulge din corpul ei și Lucreziei aproape că-i scapă un hohot de râs; plutește pe lângă tavanul boltit, se uită la ea însăși și la el cum stau la masă, îndesându-și în gură supă și pâine sărată. Îl vede cum se apleacă spre ea, își odihnește degetele pe pielea goală a încheieturii ei cât spune ceva; se privește cum dă din cap aprobator, înghițind mâncarea, rostind câteva cuvinte despre călătoria lor aici și despre peisajul interesant pe care l-au traversat, de parcă n-ar fi nimic anapoda între ei, de parcă ar fi o cină obișnuită, după care se vor retrage în dormitor.

La drept vorbind, se gândește ea, stând încă aproape de piatra rece și asudată a tavanului sălii, călătoria de la curte și

până aici a fost plicticoasă, pe câmpuri despuiate și înghețate, sub un cer așa de greu încât parcă se scurgea, istovit, pe vârfurile copacilor golași. Soțul ei impusese un mers întins, la trap, kilometri întregi de smucituri în șa, cu dureri de spate și picioarele frecate până la sânge de ciorapii uzi. Chiar și în mănușile căptușite cu blană de veveriță, degetele, cât apucau bine frâiele, îi fuseseră înțepenite de frig, iar coama calului se acoperise curând de gheață. Soțul ei mersese în frunte, cu două gărzi în spate. Cât orașul lăsase loc satelor, Lucrezia voise să dea pinteni calului, să-i înfigă călcâiele în coaste și să-i simtă copitele zburând peste pietre și pământ, să meargă prin peisajul întins al văii cu repeziciune, dar știa că nu trebuie, că locul ei e în spatele lui sau lângă el, dacă era poftită, niciodată în față, și tot așa au mers, la trap.

La masă, așezată în fața bărbatului pe care acum îl bănuiește că o va ucide, își dorește să fi făcut-o, să-și fi mânat iapa la galop. Își dorește să fi țâșnit pe lângă el, chicotind încântată de nelegiuirea ei, cu părul și mantia șfichiindu-i în spate, cât copitele improșcau noroi. Își dorește să fi tras de frâie spre dealurile din depărtare, unde s-ar fi putut pierde printre cutele și piscurile stâncoase, ca să n-o poată găsi niciodată.

El își așază coatele de o parte și de alta a farfuriei, îi povestește că venea la cabană — cum stăruie el s-o numească — când era copil, cum îl aducea tatăl lui aici să vâneze. Lucrezia ascultă cum l-a obligat să tragă săgeată după săgeată către o țință de pe un copac până i-au sângerat degetele. Ea dă din cap și scoate murmure compătimitoare în momentele potrivite, dar ce vrea să facă, de fapt, este să-l privească în ochi și să spună: „Știu ce pui la cale“.

Ar fi surprins, descumpănit? Oare crede despre ea că e soția naivă, neprețuită într-ale treburilor lumești, abia ieșită din copilărie? Ea vede tot. Vede că și-a făcut planul cu mare grijă, cu atâta sârguință, despărțind-o de ceilalți, având grijă ca suita ei să rămână la Ferrara, să fie lăsată singură, să nu fie oameni de la *castello* aici, doar ei doi, două gărzi postate afară și câțiva servitori de la țară care să-i slujească.

Cum va face acest lucru? Ceva din ea îi dă ghes să-l întrebe. Un cuțit înfipt pe un coridor întunecat? Măinile în jurul gâtului ei? O îmbrâncitură de pe cal, înfățișată drept accident? Ea nu are îndoieli că toate acestea s-ar afla în repertoriul lui. Ar fi bine să ducă treaba la capăt ca la carte, așa l-ar sfătui ea, pentru că tatăl ei nu este omul care să trateze cu îngăduință uciderea propriei fiice.

Lucrezia își așază cupa; ridică bărbia; întoarce privirea spre soțul ei, Alfonso, duce de Ferrara, și se întreabă ce va mai ieși la iveală.

Nefericitele împrejurări ale zămislirii Lucreziei

Palazzo, Florența, 1544

În anii ce-au urmat, Eleonora avea să regrete amarnic felul în care a fost conceput cel de-al cincilea copil al ei. Imaginați-v-o pe Eleonora în toamna anului 1544: este în sala hărților a *palazzo*-ului din Florența, cu o hartă aproape de ochi (e oarecum mioapă, dar n-ar recunoaște niciodată acest lucru în fața nimănui). Doamnele ei de onoare stau la distanță, pe cât de aproape de fereastră posibil; deși e septembrie, în oraș încă este sufocant de cald. Fântâna din curtea de dedesubt pare să coacă aerul, răspândind tot mai multă căldură din dreptunghiul său de piatră. Cerul este jos și neclintit; nicio adiere nu face să freamăte perdelele din mătase de la geam, iar stindardele de pe meterezele *palazzo*-ului atârnă moi și fără vlagă. Doamnele de onoare își fac vânt și-și tamponează fruntea cu batista, oftând în tăcere; fiecare dintre ele se întreabă cât li se va mai cere să stea aici, în această încăpere lambrisată, cât timp va mai dori Eleonora să cerceteze harta aceasta și ce-o găsi așa de interesant la ea.

Ochii Eleonorei se plimbă pe reprezentarea Toscanei trasate de o peniță cu vârful de argint: piscurile dealurilor,

șerpuirea ca de țipar a râurilor, coasta colțuroasă ce urcă spre nord. Privirea ei trece peste ciorchinele de drumuri care se înnoadă în orașele Siena, Livorno și Pisa. Eleonora e o femeie conștientă peste măsură de raritatea și valoarea ei: nu are doar un trup capabil să dea naștere unui șir de moștenitori, ci și un chip frumos, cu o frunte ca din fildeș sculptat, cu ochii depărtați de un căprui pătrunzător, o gură frumoasă și când zâmbește, și când se bosumflă. Pe lângă toate acestea, are și o minte ageră și vioaie. Privește scrijeliturile de pe harta aceasta și poate, spre deosebire de majoritatea femeilor, să le transpună în câmpuri pline de grâne, terase de viță-de-vie, recolte, ferme, mănăstiri, arendași plătitori de taxe.

Lasă jos harta și, tocmai când doamnele ei își foșnesc fustele, pregătite să plece într-o cameră mai bine aerisită, ea apucă alta. Studiază zona aflată chiar lângă coastă; nu par să fie semne pe acea porțiune a hărții, în afară de câteva petice de apă neclare și diforme.

Un lucru nu poate suporta Eleonora, irosirea. Sub conducerea ei, fiecare încăpere, fiecare coridor, fiecare anticameră din acest *palazzo* a fost renovată și a căpătat o întrebuințare. Fiecare zid tencuit golaș a fost împodobit și înfrumusețat. Nu le va îngădui copiilor, slujitorilor sau doamnelor ei nici un minut din zi irosit. Din clipa în care se trezesc și până în clipa în care pun capul pe pernă, sunt ocupați cu un program pe care l-a conceput ea. Dacă nu doarme, duce la îndeplinire o sarcină: scrie scrisori, ia lecții de limbi străine, face planuri sau liste sau supraveghează îngrijirea și educarea copiilor.

Mintea Eleonorei începe să se umple de idei pentru acest teren mlăștinos. Trebuie să-l dreneze. Nu, trebuie să-l irige.

L-ar putea cultiva. Ar putea construi un oraș. Ar putea face o salbă de lacuri, să crească pești. Sau un apeduct sau o...

Gândurile îi sunt întrerupte de o ușă care se deschide și de zgomot de cizme pe podea: un mers sigur pe sine, hotărât. Eleonora nu se întoarce, ci zâmbește ca pentru sine, în timp ce ridică harta spre lumină și privește cum strălucirea soarelui aprinde munții, orașele și câmpurile.

O mână i se așază pe talie, o alta, pe umăr. Simte înțepăturile unei bărbi pe gât, apăsarea umedă a unor buze.

— Cu ce te îndeletnicești, albinuța mea harnică? îi șoptește soțul ei la ureche.

— Mă întreb ce-i cu terenul acesta, spune ea, ținând încă harta ridicată. Aproape de mare, aici, vezi?

— Mmm, face el, strecurând o mână în jurul ei, afundându-și fața în părul ei prins coc, apăsându-i corpul între al lui și marginea tare a mesei.

— Dacă l-am drena, dacă l-am putea valorifica în vreun fel, fie cultivându-l, fie construind pe el și...

Se întrerupe, pentru că el se războiește cu fustele ei, i le ridică așa încât mâna să-i poată rătăci nestingherit pe genunchiul ei, sus pe coapsă și sus, mai sus, tot mai sus.

— Cosimo, îl dojenește ea în șoaptă, dar nici nu trebuia să-și bată capul, femeile ei ies deja din cameră târând picioarele, fustele le ating ușor podeaua, iar ajutoarele lui Cosimo pleacă, se adună cu toții la ieșire, dornici să dispară de acolo.

Ușa se închide în urma lor.

— Aerul e nesănătos acolo, continuă ea, etalând harta între degetele ei albe, ascuțite, de parcă nu s-ar întâmpla nimic, de parcă n-ar fi un bărbat în spatele ei, care încearcă

să-și croiască drum printre straturi de lenjerie. Rău mirositor și bolnăvicios, iar dacă ar fi să...

Cosimo o întoarce și-i ia harta din mâini.

— Da, draga mea, spune el conducând-o cu spatele spre masă. Cum spui tu, ce vrei tu.

— Dar, Cosimo, uită-te numai...

— Mai târziu.

Apasă harta pe masă, apoi o urcă pe Eleonora pe ea, împingându-i în sumedenia de fuste.

— Mai târziu.

Eleonora scoate un oftat de resemnare, strângând din ochii oblici, ca de pisică. Își dă seama că nimic nu-l mai poate distra de la aceasta. Îl prinde totuși de mână.

— Promiți? întrebă ea. Promite-mi. Îmi vei da voie să folosesc terenul?

Mâna lui se luptă cu a ei. E o prefăcătorie, un joc, știu amândoi. Unul din brațele lui Cosimo e de două ori mai gros decât ale ei laolaltă. I-ar putea smulge rochia aceasta în câteva secunde, cu sau fără aprobarea ei, dac-ar fi cu totul alt om.

— Promit, spune el, apoi o sărută, iar ea îi dă drumul la mână.

Niciodată, meditează ea cât el trece la treabă, nu l-a refuzat în această privință. Și niciodată nu-l va refuza. Sunt multe aspecte ale căsniciei lor în care ea poate avea multă influență, mai multă decât alte soții în poziții asemănătoare. După cum vede ea lucrurile, accesul neîngrădit la corpul ei este un mic preț pe care îl plătește pentru numeroasele libertăți și puteri care i se îngăduie.

A făcut patru copii deja; are de gând să facă și alții, oricâți îi va sădi soțul ei în pânțece. Este nevoie de o mare

familie conducătoare care să dea provinciei stabilitate și longevitate. Înainte să se căsătorească ea și Cosimo, familia aceasta era în pericol de a se stinge, de a se topi în istorie. Iar acum? Suveranitatea lui Cosimo și puterea regiunii sunt asigurate. Datorită ei, sunt deja doi moștenitori de sex masculin în odaia copiilor, care vor fi pregătiți să i-o ia lui Cosimo pe urme, și două fete care vor putea intra în alte familii conducătoare prin măritiș.

Stă cu atenția trează asupra acestui gând, pentru că vrea să rămână iar grea și pentru că nu vrea să mai mediteze la sufletul nebotezat pe care l-a pierdut anul trecut. Nu vorbește niciodată despre acest lucru, nu-i spune niciodată nimănui, nici măcar preotului ei, că fețișoara gri-perlă și degețelele chircite încă îi bântuie visele, că tânjește și acum după ea și și-o dorește, că absența ei a lăsat un gol în ființa ei. Remediul pentru această tainică melancolie este, își spune ea, pur și simplu să facă încă un copil, cât de repede poate. Trebuie să rămână iar însărcinată și apoi totul va fi bine. Trupul ei este puternic și rodnic. Ea știe că oamenii din Toscana o numesc *La Fecundissima* și este un nume pe deplin nimerit: a descoperit că nașterea nu este un chin și focul iadului, cum o făcuseră alții să creadă. Și-a adus cu ea o doică, pe Sofia, când a plecat din casa tatălui și femeia aceasta are grijă de copiii ei. Ea, Eleonora, e tânără, e frumoasă, soțul ei o iubește, îi este credincios și ar face orice să-i fie pe plac. Iar ea va umple camera copiilor până la streășină; o va înțesa cu moștenitori; va face un copil după celălalt, iar și iar. De ce nu? Nu-i va mai muri niciun copil înainte de vreme: nu va îngădui acest lucru.

În timp ce Cosimo trudește în arșița din *Sala delle carte geografiche*, iar ajutoarele lui și doamnele ei așteaptă vlăguți în odaia de afară, căscând pe rând și făcând schimb de priviri resemnate, mintea Eleonorei rătăcește din nou de la micuțul pierdut la mlăștiniș, trecând ușor peste trestiele lui, peste stânjeneii de baltă și smocurile de iarbă aspră. Rătăcește printre cețurile și aburii săi. Își imaginează ingineri cu mașinării și țevi sosind, drenând tot ce este jilav, ud și nedorit. Plăsmuiește recolte bogate, vite grase și sate locuite de supuși binevoitori și recunoscători.

Așază brațele pe umerii soțului ei și ațintește privirea spre hărțile de pe pereții de vizavi cât el se apropie de momentul de desfătare: Grecia antică, Bizanțul, întinderea Imperiului Roman, constelațiile din ceruri, mărilor necartografiate, insulele adevărate și închipuite, munți care se pierd sus, în furtuni.

Imposibil să anticipezi că se va dovedi o greșeală, că ar fi trebuit să închidă ochii și să-și cheme mintea înapoi în cameră, la îndatoririle conjugale, la soțul ei puternic și frumos, care încă o dorește după atâta timp. De unde ar fi putut ști că pruncul născut din această împreunare nu va fi ca niciunul din ceilalți, care aveau o fire adorabilă și un temperament plăcut? Uitase cu atâta ușurință, absorbită de moment, principiul amprentei materne. Mai târziu, se va critica aspru pentru rătăcirea, pentru neatenta ei. I-au repetat până au amețit-o și medicii, și preoții: caracterul unui copil este dat de gândurile mamei în momentul concepției.

Prea târziu, însă. Mintea Eleonorei, aici, în sala hărților, este neliniștită, nestăpânită, rătăcește în voie. Ea se uită la hărți, la peisaje, la sălbăticie.